

Het Collegie der Scavanten van Utrecht: behelsende een samenspraeck tusschen een Hollander en Utrechts proponent

<https://hdl.handle.net/1874/234935>

K. No. 11240

18

Het *voetsjen*
best *van*
profes *in*

COLLEGIE — *man*
best

der *man* *best* *raad*
der

SCAVANTEN *de* *van* *schuyd*

Van Utrecht *de* *in* *de* *stuyt*

Behelsende *profs* *de* *brun*
brun

Een samenspraeck tusschen een *de* *de* *laats*

Hollander en Utrechts Proponent. *quand* *de*

Gedrukt voor de Lief-hebbers van
de Religie. Anno 1674.

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header, including the word "Wod" and other illegible characters.

Handwritten text line.

1366

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Printed text at the bottom of the page, including the name "de Ruyter" and the year "anno 1674".

't COLLEGIE
DER
SCAVANTEN.

W

Hollander.

Aer is u Reys na toe?

Proponent.

Ik ben van sins om na Hollandt te gaen / gase
oock mede?

Hollander.

Ja ik ben blijde, dat ick goed Gefelschap vind, ghy schijnt van Utrecht
te zijn; en uyt U E. Kleederen soude ick oordeelen datje een Predikant
waert.

Proponent.

Het is niet al misgeraden. Ik ben soodanigh / daer een Predikant
van gemaekt kan worden / Ik heb al langh gestudeert om mijn saken wat
baster te hebben; want in de Aprechtse Academie zijn al veel Nieuwig-
heden door D. Burmannus, en eenige Cartesianen ingeboert / waer tegen
Ik my moeste wapenen: Ik ben oock onlangs eerst Proponent geworden /
en heb in de Duer-kerk des morgens bzoeg mijn tweede Predikatie ge-
daen: Ik soude wel bzoeger konnen getramineert zijn geweest: maer Ik
wiste wel (aengesten Ik het met D. Voetio, en met de Kerke tot Utrecht
soudes kringen by dese noch staende Kegeeringe. Maer Ik ben goet Prins/
en goet Kerks / (want dat is eens) en daerom hoop Ich / nu Syn Hoog-
heyden den Prince van Orangien wat te seggen heeft / dat Ik dan wel ergens
aen sal komen.

Hollander.

Gy sprackt daer van Nieuwigheden in Utrecht ingevoert, hoe konde dat
D. Burmannus doen?

Proponent.

Ik sal u in 't kort daer van informeren. Gelijck by de Papisten opge-
recht is een Collegie / dat sy noemen de *extirpandus Hæreticus*, om de Keters
uyt te roeyen; soo was tot Utrecht ingestelt een *Collegium Cartesianum*, sive
Wittianum ad excerpandos vere pios & probos, Ecclesie & Principii amatores, & ad
promovendam Philosophiam Cartesianam cum ceteris annexis novitatibus: dat is;
een

een Cartesiaens en Wits Collegie, om de ware Godsalige, en vrome Liefhebbers van Kerk en Prins uyt te roeyen; en de Cartesiaensche Philo-
 sophie met de refterende aenhangende Nieuwigheden voort te letten. In
 dat Collegie was Praeses D. Burmannus, den Rector D. de Bruyn, en de
 Collegianten D. Grevius, Professor Manvelt, Professor Wolzogen,
 Doctor Velthuyfen, Doctor Van Solingen, en eenige Wits-gelinde; alle
 binnige Pastoren van de kerk/en van de gene die het met de kerk houden.
 Dit Collegie bezuyphren ook eenige Studenten/ als Specht, Schayck en
 Fayk &c. die hier en daer uytgesonden wierden om de goede Predikanten
 in haer Predikanten te aenherhalen. Burmannus, zijnde Praeses/ heeft hem
 altyd geset tegen de Goede tot Utrecht/ en sozmeel tegen de kerk aen;
 en heeft altyd Fiera Compagnon gespeelt met de gruytse Vanden/ en
 haters van de Wome/ en die het met de kerk hielden; en die hebben
 hem viva force tegen de Kerckenraed/ al ist dat hy alle Nieuwigheden
 inboerde/ gematincneert en beschermt. Daerom seyd D. Marcus in
 sijn Oratie: *Quod à Proditoribus & malignis quibusdam vi sit defensio contra
 fratres suos contra Ecclesiam*; dat hy met geweld tegen sijne Broeders, en te-
 gen de Kerkke is gedefendeert.

Hollander.

Indien hy het tegen de Kercken-raed houd, hoe is hy dan met wille
 van de Kerckenraed gekosen?

Proponent.

Hy is door geweld van de Politijcke ingedrongen met een Politijcke
 Acte/ gesonden in de Kerckenraed/ luydende als volght:

Saterdagh den 23. Mey 1663.

..... Tot vorder subleueinent van den Dienst der Predikanten word
 de Kerckenraed noch by desen gepermitteert D. Franciscum Burmannum
 alhier tot den halven dienst van 't Predik-ampt te mogen beroepen.....
 met serieuze recommandatie, dat soo wel tot den voorschreven supernu-
 merairen dienst, als de suppletie der dry vaceren de Plaet/en ten spoedigsten
 werde geprocedeert.

J. NIEUSTAT.

Deze serieuze recommandatie was als een Gebod: daer waren drie
 Plaetsen vacant/ Burmannus moeste eerst vast geset zijn/ eer men van an-
 dere wilde horen: ja hy moeste ook/ om de dymael aensegginge des Woer-
 schaps om de Voorrang te hebben/ eerst met D. Van Halen bebestigt wor-
 den/ al ist dat de andere Twee in de selfde Maend noch bebestigt wierden.
 Daerom seyd eens D. Lodesteyn in een publijcke Predikatie in den Dorn
 op een Sondag na de middag/ niet konnende de waerheid inhouden: Dat
 hy was in de Kerkke ingekruypt, ingedrongen, en ingekoft.

Dee

Doe hy nu in de Kerke also door de Politijcke Deure was ingedrongen /
soo heeft hy hem al hi gespannen tegen de Kerke / en heeft de Kerckenraed
in 't eerste in blamine en byet geset; en indien hy geen partpen daer in ge-
bonden had / die nooz de Waerheyt stede / hy sou deselve op de Hozen ge-
nomen hebben: want de Intensie was om Meester in de Kerckenraed te
worden binnen weertge maenden. Censcher Heer van de regeringe (die
apprehensie Cozpozeet tegen syn eppen Hupsbouw / om datse nu en dan een
glas wijn drinkt / bier socht / en ook geobitueert heeft / die ik omeer haer-
heid niet wil noemen) ontmoedende D. Van Vliedt, doen soch bevestichte
zijnde / hem gelus wanschenende / en meynende dat hy ook van die Wille
Cabalen was / septe; binnen ses Maenden sulje al Meester zijn in de Ker-
ckenraed. Maer daer zijn by-na al tweemaal ses Jaren verlopen / en die
Cabalen en zijn noch geen Meester; en nu syn Hoogheyt den Heere Prince
van Orange wat te seggen heeft / soo sulen sy wel ses mael ses Jaren werck
hebben / eer sy haer Wille Maximen sulen te hoven komen. De Kerck-
kenraed is somtijden gentsotfaecht geweest om door de Censure D. Bur-
mannus in te tomen en de mond te snoeren: maer hy / steunende op de
gunste van syn Promoveerders / streefde daer tegen / en dorste de Kerck-
kenraed (doe hy om hem van de Censure by te spreken) verwijten / datse
waren als de Salamander levende in het vyer van twist; datse waren als de
Geveynsde, die de Mugge sifteden, de Cameel verflonden, en datse de
Splinter sigen in eens anders Oogen, maer den Balk, die in hare Oogen
was, niet en sigen. O ghewelyke Lasteringe! die eventwel de Kercken-
raed om Wedenshalven / liet ongemerkt vooz by gaen. Als men hem
op andere Tyden in *Censura morum* wilde vermanen hier of daer ober /
dan bygehde hy na de *C. Proedichap* te gaen / en hy dede herook; en dant
quam daer een Acte in de Kerckenraed dat de selbtige haer niet en soude
te bemoeven hebben met Saken des Professers. By exempel: Burmannus
seggende / dat den Rust-dagh maer is van een Menschelijke instellinge,
hadde van die Materie geschreeven tegen D. Essenius, en herwoeten dat
in syn Schrifst hadde begaen 130 Dwalingen. In de *Censura morum* wierd
dit van een Diaken op het berdt gebracht / en gesep / dat een van beyde
moete waer sijn: of D. Burmannus schreef onwaerheden / of D. Essenius
was een schadelich Leeraer / leerende 130 Dwalingen. Burmannus ge-
stoot zijnde gingh wech / en Procureerde dat in de eerste Vergaderinge
des Kerckenraeds een Politijcke Acte quam / verbiidende de *C. Kerck-*
kenraed haer niet te moeven met de Saken van de Professoren: Het was
absolut veylvat: Ja om beuselingen gaet hy maer by de *C. Magistraet* /
en Procureert een Acte; waer van ik verschepde exempelen soude konnen
by-brengen. By exempel: Anno 1671. den 2. October is in de Kerck-
kenraed een Acte gekomen / waer mede D. Burmannus, &c. word by-
gepd gegeven / om sonder boeten te geven / te mogen absinteren / &c.

Dit is mijn al te samen van een Lid des kerckenraets nu en dan vertelt/
en ik speel al/ als ik t'huys kom/ Nora bene,
Hollander.

Ick wensde wel datje my de eer dedet, en eens voorts vertelt van de andere Collegianten; en waerom die soo t'samenlijk zijn gepassioneert tegen de Kerckenraad.

Proponent.

Dat sal ik geerne doen; te meer om dat ik sie/ datje een Liefhebber van Kerck en Wyds zijt: De Professor gebende de eerste stem/ is D. de Bruyn; dese zijnde een geslagen Cartesiaen: en d'enthalven een Wyand van de Kercke/ hadde onder andere/ ober eenige Zaken een busdanigh Corollarium gedefendeert: *Anime bestiarum sunt aequae capaces immortalitatis, ac animae hominum*; Dat is/ De Zielen der Beesten konnen zijn, soo wel eapabel om onsterfelijk te zijn als de Zielen der Menschen. Dit lude wat hard in sommiger Oogen/ die niet geerne hadden dat men sulke quade dingen de Zeycht in de Academie in planteden; men resolbeert om D. De Bruyn door ymand te laten aenspreken; dewelike daer ober van die tijdt af soo gepassioneert is geweest tegen de Kerckenraad/ dat hy sijn afschept genomen heeft van de Duytsche Kercke/ en is ober-gegaen na de Franse/ die alhier ober lange Zaren de Pruykerk genaemt is.

D. Graevius, om in de gonsse van de Heeren te staen/ en een groot Tractement te krijgen/ als twee of drie andere Professoren te samen/ is al mede een Lid van dat Collegie geworden/ en heeft niet alle kracht/ dat Collegie soecken te bozderen: *Nam Dominus opus habet.*

D. Mansvelt, in sijn leven een op-loopende haestige kop/ seer binnig en onberstandig tegen de rechtsinnige/ was de bitterste Wyand van de Kercke/ die in Utrecht was: Hy Predikte nu en dan eens/ om tot het Predik-amp te worden/ maer hy en quam niet eens in de minste Consideratie/ als'er een plaets vacant was; dat vermeerderde sijn passie: (waerom hy ook onder de Studenten genaemt wierd den Philosophische Weerhaen) was in de Academie als dood; hy hadde geen Principelen meer/ hy en konde in de Academien geen Toe-hoorers krijgen; ja hy moeste de helft van die tijdt wederom na huys toe gaen; hy konde in eenelijche Zaren niet eens Disputeren; en daerom liedt hy door de Stadt stroopen/ dat hy de Gemeente wel om niet wilde dienen: Doch de Gemeente/ al hadde hy duysent Gulden willen roegeben/ soude soodanigen Wyand niet in haer Kercke gepromobeert hebben: Hy hadde een Mansfelder Kop. Het is een Spreech-woort in de Stadt Utrecht/ als niemant boos en binnig is/ datmen die noemt na de Professor en sijn Wynden/ niet de naem van een Mansfelder Kop te hebben: Want al dat Geslacht is soo binnigh en soo bis/ dat niemant niet dat Dolck te doen

doen wil hebben. Het is over een wijl geschiet dat de Laen-koopet Mans-
felt, des Professers Broeder / beschoncken zijnde / hadde in de Bzeuk-
helsche Schuyt gebochten / ter occasie dat ymant hem verweet (dat eben-
wel geloof werc de waerheydt te zijn) dat sijn Groot-vader langhs het
Land geloopt hadde met Pennen en Incht te verkoopen ; soo riep den
anderen in de Schuyt meenigmael ; Pennen, pennen, pennen. daer men
doylent Jaren mede schrijven kan. Het raechten tot slaen / &c.

Deze saek quam aen de Kerckenraed / die hem daerom vziendelyk sted
aenspreken / om dat hy een Lidmaed was : Hy / daer over soo gestoor-
t zijnde / noemde de Kerckenraed Kanailje, en toonde wederom sijn Mans-
felder Kop : En doen men daer van soude spreken / quam de Wozge-
meester Mansfelt, zijnde Politijke Commissaris / in de Kerckenraed /
om te hoozen watter teghen sijn Heef gedecerneert woerden. Dit heeft
mijn Wozges / zijnde mede present geweest / my vertelt. Doch onlangs
sullende Inquartieringe van Franse krijgen / en wullende wederom sijn
Mansfelder Kop toonen / wterd een geladen Pistool aen sijn Kop geset /
hy swichtten / die van te boozen booz de Kerckenraed niet hadden willen
swichten.

D. Wolzogen, een Werelts Frans Predikant zijnde (gelijkkende meer
in sijn Prediken een Comediant / als een zedigh Predikant) is al mede
een Collegiant gheworden om Kerck en Prins tegen te loopen. Dese
Man gingh dagelijcx met een rammelende zijde Mantel ; met gepoe-
derd Hap / als of hy een Nobelingh was : hadde een Valech, dragende
een Degen op de ypde / achter hem loopen ; konde wel hy-na heel nach-
ten door bzingen met de haert speelen ; hy liet dagelijcx een Daepsche
Dans-meester in sijn Hups kinnen om sijn Susters Kinderen te leeren
dansen / &c. Al fraye dingen booz een Predikant. Doctor Veldbuy-
sen, is genoegh bekend. Marcus sepe van hem *quod Claves Urbis, Acca-*
demie & Ecclesie Gallo tradidit : Waerom de Heretische noch genaemt
werden door geheel Holland de Utersche Sleutel-dragers. Wat booz
liesde die man de Kerck toe-draecht / is genoegh door geheel Nederland
bekend. De vier Synoden / die onlanghs sijn Boeck van de Afzoderye
en superstitie booz Heterodox verklaert hebben / kennen hem wel. Het
sal hem swaer genoegh vallen / als sijn Hooghede den Heer Prince van
Orage komt : Daer word een knuppel Versien om-gedragen / (b:hal-
ben dat bekende / aen de Buer-kerk geplakt / door alle de Probincten
bekend) Veldhuysen kan 't quaed niet ontgaen, door het leed de Kerck
aengedaen. Daerenboven sijn eygen Doornen / en quade geruchten
booz Holland (die ook de selfde van de Heer Tinchhof geweest zijn) bedup-
den niet goets booz hem.

Doctor van Solingen (zijnde al te groten familiaren vziint van Domini
Gravii

Gravii Hupshout) is om sijn boogheyt tegen de Kerck en Prins meerder
upt te vaken / oock daer toe geraecht; hy en sijn twee Gebroeders sijn
bittere Vanden van sijn Hoogheyt den Heer Prince van Orange: Waer-
om oock onlanghs een sijn is tot Utrecht gedruke; en een ander Anup-
pel Deersken / seyt van de Heer Nicolaes aldus: Solingen sal overkomen
dat de Duyvel niet sal droomen.

Hollander.

U E. seyde boven dat dit Collegie oock gebruykte eenige Studenten,
die als Postillions, Overbrieyers en Overdragers hier en daer wat vernam-
men, en dan over droegen. Ik verzoek dat U E. die eens wat nader
beschrijft.

Proponent.

Dese Studenten sijn boornamentlijk dyp, doch nu sijnse Proponenten/
alle geslagen Cartesianen, en bittere Vanden van de Kercke, te weten/
D. Fuyk, D. Specht, en D. Schaik, alle dyp stoude Gasten / *fanum habent*
in cornu, daer vooz alle goede Gemennten hun dienen te wachten: Sp
waren alle dyp vooz gerecommandeerdens aengenomen in de Classe van
Utrecht / doch de E. Classe heeft hare Namen Anno 1673. in Martio
uptgeschryft / en niet willen vooz gerecommandeert houden om hare
bitterhepts-wille tegen de Classe begaen: Sijnse soo stoude alse Propo-
nenten sijn / wat soudense sijn alse tot het Predick-ampt geboordert wa-
ren? Is dit in het groene / wat soude geschieden in het doore?

D. Fuyk is een Jonghman daer de slechte Tieden van seggen / als hy
ober straet gaet; die Student seyt datter geen God en is. Dat en seyt
hy soo niet: Maer hy wil datmen twijffelen moet offer een God is.
Want Anno 1668. den 3. Junij heeft hy Publijk diergelijcke gevefene-
deert: *Dubitationem ad convincendum Atheum (sicutur) non tantum seculum,*
sed & necessariam, sana ratio docet. Dat is: De gelonde Reden leert dat
de twijffeling offer een God is, om een Atheist te overtuygen, niet alleen
is profijtelijk, maer oock nootzakelijk. Dat is een harde Stelling. De
Classis van Wijk Anno 1669. den 24. en 25. September / heeft dese
Fuyk Preparatoire geëxamineert / en heeft onder anderen twee Vragen
boozgestelt: Eerst / Of men wel mochte in sommige gelegentheyt twij-
felen offer een God was? 2. Of God kan bedriegen als hy wil? Ober
welcke twee Vragen hy antwoorde; Ja. Hier ober was de E. Classis
seer gestoort / en liet hem buyten staen / en septe dat hy verstant in facie
Classis, dese twee dingen moeste her-roepen / of dat hy de facto soude sijn ge-
rejecteert: De Acte supd aldus:

Is eenparighlijk, Artic. 10. verstaen / dat D. Fuyk sich in facie Classis con-
dide & sincere sal hebben te verklaren / ober sommige Nieuwe, Aenstoore-
lijke en schadelijcke Stellingen / die in Examine up sijn Mond gehoort
sijn / als namentlijk / dat wy moeten twijffelen de *existentia Dei* in sommige
gele-

gelegentheden. Ende dat God kan bedriegen, als hy wil, waer op D. Fuyk *Categorice* sal hebben te antwoorden / dat sulx sijn gevoelen niet en is / maer het *Contrarie* / ende Heplighlyck booz Godt belooften / die of diergelijche noch in *Predikationen* / noch in *Catechysationen* ofte andersins booz te stellen ofte te defenderen. En heeft D. Fuyk dese *Classicale resolutie* by mondelinge ende openbare verklaringe in plena *Classe* voldaan.

De *Politijcken* soekten hem evenwel te voorbereiden / en hebben berekenen dat de Heer van *Saylen*, *pretenderende* het *jus patronatus*, booz hem aen de *Gemeente* tot *Soylen* heeft geschreven / en haer bevolen datse hem sullen beroepen. Dese sal dan dooz een *Politijcken* arm daer in gedrongen worden: want hy heeft hem in alle dingen ten dienste van haer gestelt. Het is gebeurt dat hy *Student* in dootsnoode zijnde / aengesproken wiert van D. *Nellesteyn*, aengaende die twijffelinghe van de *existentie* van God. Hy in plaetse van berbetert te zijn / ging noch eens *disputeren* / en maakte daer een *grouwelijke* en *dupbels annexum* aen tegen D. *Nellesteyn*, en daegde hem upt / hadde hy wat te seggen / hy mochte daer in de *Academie* komen / en daer *opponeren*. Hy en behoefde hem daer op sijn *Siek-bedde* sulke *visefaseryen* niet booz te houden. God geve dat hem diergelijche niet ober en korne / als hy de *Huyssleden* op haer dootbedde ober hare sonden somwijlen sal bestraffen.

Van D. *Schaik* en D. *Specht* mach men wel seggen: *Malicorvi malum ovum*, quaat ep / quaat kuyken. So de oude pijpen / so pijpen de *Jongeren*. Des eenes *Vader* is *Publyk* in alle *Kercken* / met de hoogste graet van *excommunicate* / om sijn *Godloos* leven en *lasterlijke* woorde / *uptgespoken* / *Es quasi traditus satanae*. Des anders *Vader* is de grootste *buylspiker* en *achterklapper* van de *voorne Predikanten* / die binnen *Hirecht* gebonden kan worden. Hy doet sijn *ordinaris* werk op den *Aust-dagh* herna als op de *werk-dagen*; en daer booz strijt hy met herde *haken* / dat het hem *gevoeloot* is. Ja hy *suppediteert* somwijlen sijn *gespreken* ook aen *pinant* van het *Collegie* / en die laten dan tot *nadeel* van de *Leeraers* dat *drucken*. Dese twee *Proponenten* rammelen te samen als *ledige vaten* / daer niet met alle *geleerthepts* in en is. Den eenen is geweest eenige *Jaren* *rabula forensis*, *Rabbelaer* van de *Schout* / of *Procureur* van de *Schoofsteen-saken*. Hy bzeekt veel *wints* / en anders is het niet. Als hy *opponeert* soofschreeuwet hy als een *mager* *Dercken*. Onlangs stont hy up een *geleert* man / en hoorde hem veel *wints* *opponeren* / die seide tot hy: het gaet met die *opponent* als het *ging* met de man die het *Dercken* schoor / die seide: *Veel* *geschreeuws* en *weynig* *wols*. De ander heeft lang *gestudeert* / maer *weynig* in sijn *Studie* *gevoordert*. Een ander soude in twee *jaren* meer *voorbereiden* als hy in acht *jaren* *gedaen* heeft. Waer ik geloof dat sijn *Vader* hem te veel in sijn *hokke-winkel* heeft *gebruikt* om te *laderen* / en het *Spit* te *wenden* op den *Sabbath*: want sijn

aengesticht is dooz de gedurige rook al geel van verooktheit; soo dat een onbekende hy na soude meynen / dat hy een Jaer met de Hopen gelooopen hadde. Daer valt wel meer wat te seggen; maer dat sal geconferreert worden / als sy haer maer reppen / en van de Censure des Classis niet ontslagen worden.

Hollander,

Duurt dit Collegie noch ten hedigen dage,

Proponent.

Het Collegie is ten delen verstooven. D. Wolzogen is verbrooken na Amsterdam / D. Mansvelt is gestorven. De Witten hare patronen / zijn schrikkelijck omgekomen. Doctor van Solingen geblijct. Ook pder een viel op dit Collegie aen. Verschepte Academien en Professoren veroordeelden haer sentementen. D. Voetius in het vijfde deel van sijn disputen heeft al ober drie Jaeren een kleyn Tractaetje achter aen gestelt tegen D. Wolzogen, waer in hy hem beschuldigt dooz een Leugenaer en Lasteraer; tegen de welck (al schijnt hy een generouse Francken Geest te hebben) hy tot desen tijt toe hem niet en heeft derben reppen of roeren. Te voren heeft hy Godlasterlijck geleert / dat God konde liegen en bedriegen als hy wilde. **O** Godlasterlijcke Leer! Maer daer heeft D. Voetius geleert / dat hy kan liegen / en oock gelogen en gelastert heeft / en daer dooz wort hy tot Utrecht gehouden / tot dat hy hem gedefendeert sal hebben. Was 'er een Pasquil te helpen maeken / daer soude men een man toe zijn; maer sijn eygen naem opentlijck te defenderen / daer is nu niemant t'hups. Maer hy denkt / hoe men den drek meer roert, hoe hy meer stinkt; Hy weet oock wel / dat D. Voetius al bast op sijn stuk is; en dat hy / al gaet hy in sijn 8; Jaer / ebentwoel hem niet schuldig soude blijven. Daer zijn noch andere redenen van de verzwakkinge van dit Collegie. Men vrees dat de Oranjen Vlag haest dooz de Bredde of andersins mochte wapen / en daerom dooven de Politijcken / die oock veel verstorven zijn / haer soo de behulpende hant niet bieden / om de Pasquillen te laten drucken. Te voren / waer geconcipteert hadden / wiert gedrukt / al was het tegen de Professoren en Predikanten / en tegen haer Predikanten. Maer dat houdt nu op: Want de Staten van Hollandt hebben het Edict tegen de Cartesianen van het Jaer 1656. wederom alhier tot Leyden gerondeert / soo dat de Professoren alhier in de oude Philosophie moeten doceren en Publijck prelegeren: Seker disputt inaugurael in de Medicijnen is hier dooz ordre van den Rector Magnificus opgehouden / om datter eenige Cartesianse stellinge in waren. D. Swartenhengst Philosophie Doctor / heeft alhier een briesse geaffigeert aen de Academie / dat hy Collegie soude houden ober de Principia van Cartesius / maer heeft het

het selve booz oorde van den Rector Magnificus moeten afscheyren; de Kercken-raet vandec Voer heeft mede hare Studenten vermaent ende gemaerschouwt / dat niemant van haer sal vermogen enige Collegien te nemen onder de Heer Wittigicus Professor Theologie alhier / ja soo scherpeijgh verboden / dat hy aldien sy onder de booznoemden Heer Wittigicus Studeeren / sy de selve tot het groot examen niet sullen admitteren / en promoveeren.

Hollander.

Hadde dit Collegie ook in andere Provincien geen Correspondenten, die haer sentimenten en maximen voortscteden?

Proponent.

Sy hadden verscheyden; als D. Heydanus tot Leyden / D. Periconius tot Deventer / D. Wittichius tot Nimwegen / nu ook tot Leyden zijnde / D. Becker Predikant tot Franeker / en eenige andere op andere Plaetsen: die scteden over al de beslypten booz / en hielden goede Communicatie met malkanderen om over al de uienwiggheden in te boeren; en als ymant van het Collegie in noot was / dan schreeben en zehren sy booz malkanderen. By exempel: D. Bekker hadde geschreeben een Boek over de Catechismus / genaemt de vaste spijs der volmaecten, waer in verscheyde onschriftmatige en periculeuse stellingen zijn; waer over veele rechtsinnige Leeraers haer misnoegen met woorden en met Schriften toonden. Maer de man moste geholpen zijn. D. Heydanus, D. Periconius, D. Wittichius en D. Burmannus schreeben advijsen booz het Boek / als of het geheel rechtsinnigh was. *Multis mulum scabit.* Maer de Synode van Vrieslandt heeft dat Boek gerondemneert / en de Staten van de selfde Provincie hebben dat selfde met twee Placcaten / als pernicious en schadelijch op een hooge boete verboden; gelijk blijkt upt dit volgende:

Verbodt van

D. Balthaser Bekkers Boek.

De Gedeputeerde Staten van Vriesland / gehoozt het rappoort van de Heere de selfder Commissarissen Politicq / hebbende by gewoont het Synode / songst tot Bolzwaert gehouden / ende nagesien de Acte van 't selve Artijkel van D. Balthaser Bekkers Boek / luydende als volgt: Dewijle in Sinodum, volgens aenschrijvinge van de Ed. Mog. Heeren Gedeputeerden, zijn ingebracht, de Classicale advijsen, gevallen over het Boek van Docter Bekkerus, genaemt de Vaste spijs der volmaecten; soo heeft de E. Sinodus geoordeelt gelijk sy oordeelen mis deslen, uyt alle advijsen

vijfen der Classen, te samen vergeleken, dat het bewuste Boek D. Bekker, voor het meerendeel wel is een geleert Geschrift; echter in sich vervat verscheyde vremde uytdrukkinge, onchristmatige stellingen, ende gevaerlijke gevoelens, die in een duyts geschrift, veel min in een Catechismus, zijnde een Formulier der eenigheyt onser Kercken, geenints behooren gedult te worden, ofte gedrukt zijnde gemeen te blijven; maer in tegendeel dat het selve, gelijk 't ingetrokken is by haer Ed. Mog. behoort ingetrokken te blijven: Doch met dien verstaende, dat het sal mogen gedrukt en uytgegeven worden op nieuws, wanneer het als 't behoort gevisiteert, ende van het gene aentstotelijk is, gesuyvert sal zijn: Hebben goet gebonden / dat het selve Boek / geintituleert der volmaecten vaste spijs, rede by Probisie den 24 February jongst-leden / dat'er van dooz Publicatie / ende Affixie / waerschouwinge zijnde gedaen / als nu opndelijk / om redenen in 't voorsz. Artijckel geëxpresteert / sal worden verboden / gelijk sulckis woort verboden by desen / sullende het selve Boek / in dese onse Provincie / niet gebruikt nochte verkocht mogen worden / op poene van vyftigh gouden Driesthe Rijders / booz ende aleet het selve naer behooren sal werden gecorrigiert. Soo woort oock op boorige poene mede verboden / het bozder drukken van seker Geschrift / nu jongst by gemelte D. Bekker ingestelt / onder den Titel van Naect vertoog van de gelegentheden ende oorsaeken der veelvoudige Moeyelijkheden; en soo boozts / waer van rede eenige bladen dooz den druk zijn gemeen gemaakt; welke gebzakte Bladeren / ingelijch dooz desen worden verboden / op de boozsz. poene om na desen / in dese Provincie verkocht te mogen worden. Ende op dat niemant hier af ignorantie hebbe te prerenderen / versoeken en ordonneren top Amptshalven alle Gzietlieden ende Magistraten / desen alomme naer gewoont te te doen Publiceren en Affigeren.

Aldus geresolveert op 't Collegie, men 22 Juny 1671.

S. van OSINGA. Vr.

Ter Ordonnantie van haer Ed. Mog.

G. van VIERSSEN.

Hier uyt stercken wat van de Abbijsen van die Professoren te horden is. Conform dit Placcaet hadden tegen D. Bekker geadviseert D. Voetius, D. Essenius, D. Vogelsang, D. Vitriarius, de Academie van Harderwijck / &c.

Indien een Professor op de Academie wat defendeerde / dat tegen de gemeyne opinie was / dat holpen se 't samen doozdringen. By exempel: Anno 1664. en 1665. wiert een schrikkelijke Comeet gessen / waer over de Gemeyntens over al / en tot Arrecht seer ontstelt waren. D. Voetius septe / dat de Cometen ordinaris wat quaet betekenden: daer biele

19
bleken niet alle macht den ouden man tegen. D. Wolzogen dede op een Sondag uyt Jeremia 10 vers 2 / twee Predikanten daer tegen / bergelijckende / die daer ober onrust waren / by de Godlosen / die verschrikten vooz het rupsen van een bladt. D. Grevius dede Publijk in de Academie een Oratie / willende bewijfen datse niet quaets en betekende: Hy dede ook de Oratie drukken / en wiert vereert van de H. N. Staten niet een orhoofd Wijn. D. de Broyn disputeerde meeninge reysen daer tegen / seggende: *Dicere Cometas aliquid mali de notare est peccatum nullo modo excusandum*: Te seggen dat de Cometen yet quaets betekenen, is een sonde die geenhins te excuseren is. Dit selfoz defendeerde vooz ook verschepde reysen D. Mansvelt; en was seer hebig tegen die gene / die het contrarie staende hielen. Het is gebeurt dat D. Colvius, Predikant tot Mastricht / Predikten op een Sondag smozgens in den Dom / onder andere seyde / dat de Heydenen selfs voor de Cometen ontsot zyn. Daer tegen maekte D. Mansvelt een vinnig disput / en maekten hem uyt vooz een *crucifixer* / etc. D. Burmannus en doozste niet hoel niet publyke Corollarien daer tegen gaen / mider onder de hant rokkende by die op; hy leerde in sijn Collegien het selfoz / etc. D. Voetius, hebbende lange experientie / en wende dat woelen daer teg. n / seyde tegen een Professor / die het mijn weder vertelt heeft: Laetse woelen, soo sy willen, God sal metter daer wel toonen dat die Cometen wat quaet hebben berekent. Is het niet op het seggen van dien ouden man uytgeballen? God heeft niet dese omkeeringe getoont / dat die Cometen wat quaets betekem hebben.

Hollander.

Ik geloof dat dit Collegie al goede Privilegien en benefic' en heeft genoten van de Politijken, om datse de Wisse maximen des te beter soude voortsetten, en de Heer WILLEM tegen lopen.

Proponent.

Sy genoten groote Beneficien. By exempel: D. Burmannus heeft des Jaers omtrent de drie duysent gulden aen tractement / daer D. Voetius, zijnde nu soo out / sijn leuen tot geen twee duysent gulden kon geraken / oock D. Grevius, zijnde in de ordere der Philosophen / heeft over de seven-en-twintig hondert gulden des Jaers / en tamenlijckhe betalinge / daer Professor Luelden maect acht hondert gulden / en moet seven of acht vierendeel jaers na sijn tractement wachten / en kan dan noch niet een duyt bekomen. Dit heeft wy giffen D. Voetius vertelt / soo als afscheyt van hem nam; en seyde daer by / dat dit de selvige maxime was van Barneveldt, die alreit seyde: Men moeste soodanige Luyden in den buyk slaen, die het met Maurits ende de Kerck hielden. Wildense een Boek dedice ren / daer kregen sy ongehoorde premien vooz: D. Burmannus, dedicerende een deel van sijn *Idea*

Theologia, ontfonk negen hondert gulden / daer D. Diemerbroeck booz
sijn twee boeken in quarto / zijnde boozsien met veel Ropere platen /
en herbult met veel rare en nieuwe experimenten / alleen ontfong hon-
dert Ducatonnen. Ja / D. Wolzogen ontfong booz een kleyn Gods-
lasterlijck boekjen (van veel Academies en Theologanten veroorzdeelt
en door vele Boeken gerefuteert / seggende daer in dat God konde lie-
gen en bedriegen als hy wilde) alle Jaren dize hondert gulden. Onge-
hoorde dingen; en alffer wat te geben was / dan raekten sommige byna
by. Doe de tweede Fransche taxatie wiert ongeslagen / soo wiert
D. Voetius in sijn oude dagen getaxeert op negentig gulden, daer hy te
boren / als eygen van sijn huyfen / honderden by na had moeten geben /
daer en tegen D. Grevius, die te booren / als geen huyfen hebbende /
yet hadde betaelt / wiert in de tweede taxatie (hebbende veel groater
tractement als D. Voetius) alleen van de C. Magistraet getaxeert op
vijftien gulden.

Hollander.

Ik ben verwondert over de dingen, die hy my vertelt. Ik geloof niet
dat die dingen soo sullen blijven, als Heer WILLEM eens wat te seggen
sal hebben.

Proponent.

Ich soude noch al andere dingen konnen vertellen / die noch al haer-
der loopen; maer ik sie / top zijn byna tot Oudewater gekomen; eben-
wel ik moet noch yet verhalen / dat ik vergeten hadde / want ich sie by
hebben nocheen quarteruurs tijt. Indien ymant tegen dit voorz-
haelde Collegie / of tegen ymant van de Correspondenten yet schreef /
of dedet; en indien sy hem over mochten / velen sy samentijck op het
lijf / en dregden soodanigen een te rupneren. Het is geschiet Anno
1660. dat tot Utrecht woonde een Magister Matthias Craffordus, so-
us, die een boekje schreef / genaemt Exercitatio Apologetica, bewijfse-
de dat den Sabbath was van Godlijke instellinge / en ten dier occasie
haelde hy eenige nieuwiggheden over de baen / die de Professoren van
dat Collegie / en hare Correspondenten defendeerden. Hier over is de
voorz. Craffordus publikelijck met geaffigeerde Placcaeten upgeban-
nen; want het Collegie begeerde het soo. Eenige woorden van het
Placcaet luyden aldus Hy hadde het respect, luyfter en goede naem
van onse Professoren (te weten van dit Collegie) geschonden en beledigt.
Daerom hebben wy na gehouden serieuse delibratie goet gevonden den
voorz. Matthias Craffort van dese onse Academie te relegeren, gelijk wy
de selve relegeren by desen . . . lasten voorders den Heer Officier alle ge-
drukte Exemplaren van 't voornoemde Tractaet op te halen. Met inter-
dictie aan alle Drukkers en Boekverkoopers 't selve voortaan te veylen of
te verkoopen op poene jegens de divulgateurs van fameuse Libellen gesta-
tuert.

19
=

meert. Actum den 13 Decembris 1669 en Anno 1669. wiert een boeke
opgegeven / genaemt Genuinus Pietaris Heida: & Genius, waer in
D. Heydanus na sijn aert en leven seer net en aerdtigh was beschreuen.
Dit raekte D. Burmannus, zijnde Schoon-soon / en D. Heydanus, zijnde
een van de Correspondenten: en daerom was tot Utrecht seer veel te
doen: want men meynde / dat het t'Utrecht gedrukt was. Hier over
wierf inquisitie ingestelt tegen een Boek-verhooper Hendrik Versteeg
zijnde een goet Kerks man / die ook menigmael Diaken / en onlangs
Ouderling is geweest. Dese man most op het Stadhuis / en moste op
verscheyde interrogatorien antwoorden: onder anderen: Of hy dat
boek sefselfs niet gedrukt en hadde? Ten anderen: Of hy niet en wiste wie
het selvige gedrukt hadde? Dese eerlijcke man was genootsaecht om on-
der eede daer op te antwoorden. Hadde hy 't gedrukt gehad / hy soude
sijn selven hebben moeten beschuldigen / of hadde hy geweten / wie het
gedrukt had / soo soude hy een berlikker van sijn ebennaesten geweest
hebben. Wie heeft sijn leven van sulke proceduren gehoort? Heeft de
Schout wat te seggen / laet hy sijn acte institueren / en laet hy het be-
wijzen. Sal een man gedwongen worden om sijn selven of om een an-
der eerlijck man te beschuldigen of in lyden te brengen? Het wert wel
gepractiseert in de Provincie van Utrecht / dat een man ter eede gestelt
wozde / als hy beschuldigt wort van yemant bezwangerd te hebben:
maer noyt soo in andere gelegentheden. Doch dit was ten respecte
van dit Collegie / dat eenigins geleedert was; en daerom en seggen
niet na gewoonlijcke proceduren. Daer most een inquisitie gestelt woz-
den; de man moste sijn eede doen. Hy dede het ook / en t'aller geluck de
man en hadde het noch laten drukken / noch en wiste niet woe het ge-
drukt hadde. Daer quam het Collegie / sulke onwettige inquisitie-
midelen gebuyht hebbende / eventwel hael af. H. E. van hier opt af-
meten / hoe dit Collegie de Magistraet tot haer wil kan gebuyken /
om hare saeke staende te houden.

Hollander. My dunkt dat ik wel verstaen hebbe, dat de E. Magistraet
niet meer wilde hebbe, datmen eenige advijsen soude geven, of laten druk-
ken tegen dat Collegie. Ik versoek datje my daer van eens onderrecht.

Proponent. Seer gaerne sal ik u daer van onderrechten. D. Wolzo-
gen hadde geschreuen dat God konde liegen en bedriegen, &c. Hier te-
gen hadde verscheyde Professoren en Theologanten haer advijsen ge-
geven; en op dat soodanige advijsen niet meer mochte gegeven woz-
den / soo hebben sy by de E. Magistraet geprocreert dat Anno 1669.
Willekeur / waer door de E. Kerken-raet gesonden wiert van een Decreet / of
besonder wel expresselijck wozt verboden om eenig advijs te geven aen-
gaende de Leere van D. Wolzogen, &c. Of dat advijs moste eerst ge-
appre-

approbeert wesen vooz den Rechter. Nu mochte dat Collegie schrijven wat het wilde : want niemant dorste daer tegen adviseren.

Hollander. Ik sal u niet langer ophouden : want daer komen wy aen de Stad. Ik versoeck datje evenwel my hier van noch informeer ; of dat Collegie en die Collegianten , zijnde *Wise Mannen* , ook vyanden waren van Heer WILLEM.

Proponent. Ik wil u uyt weynigh woorden daer van informeren. Sy waren geslagen vanden van dat *Huis* / en spraken daerom oock seer lebbig daer van / en van die *Oranje Stam*. Daerom seymen tot *Utrecht* vooz een *spreek-woort* / goet *Cartesiaens*, quae *Prins*. Ich sou die u verschepde exempelen van haer lebbig spreken konnen verhalen / maer u *E. siet* / dat de tijt ons omtzeekt / wy moeten hier opslappen. Ewentwel hier op het *Land* staende / moet ik u een kleyn staetje verhalen. Het is geschiet Anno 1668. op den 3. *November* / op de *Prasmotte-maeltijt* van eenen *Robertus de Lobell*, die gehouden wiert in het *Casteel* van *Antwerpen* / dat daer mede tegenwoordigh was *Carolus Dematius*, tegenwoordigh *Professor* tot *Leyden* ; datter onder een *Coebakje* / ter presentie van verschepde *Predikanten* / goede *Herks* en *Prince Lieden* / bloetberwanten van de *gepromoveerden* / gesproochen wierdt van de *Prince* van *Oranje* ; soo septe dese *Professor Dematius* aldaer luyt op ; dat de *Princen* ons geregeert hadden als *Tirannen* , en dat *Barneveldt* was gestorven als een *Martelaer* van *Staet*. O *overtaster* de eeuw ! Die yemde *Predikanten* niet gewoon zijnde sulken taal te hooren / spraken daer tegen / seggende / dat haer bloet veranderde sulke *grouwelijke* dingen te hooren : sy konnen daer ober gehoozt worden : want sy hebben het aen verschepde *Professoren* verhaelt / die het my wederom vertelt hebben. Doe hy nu soo tegen gesproochen wiert / septe hy alleen tot sijn *verschoninge* / dat hy dit gesepdt hadde sub *Præsidio Domini Regii*, die daer mede tegenwoordigh was / en die hy / soo hy septe / somtijlen sulken tael had hooren spreken. Ich geloof eer / dat hy het uyt de mont van sijn *Swager* gehoozt hadde. Hy en heeft niet wel onthouden de lijst van *Broer-knelis* tot *Brugge*. Ik heb noch mennige diergelijke staetjes ; als ik wederom eens / de eere sal hebben / van met u te repsen / soo sal ich een ander *memorp-boekje* by my steken / daer in ik veel diergelijke bingen genotzert hebbe. Maer dit zy genaeg vooz dese *repsen*. Daer wel God beware u op de *repsen*.

E Y N D E.